

Alman Kültürel Bellek Mekânı Yaratmada 'Lorelei' İmgesi ve Clemens Brentano'nun 'Zu Bacharach am Rheine' Baladına Dâir Mülâhazalar

Yazar(lar) / Author(s)

Doktora Öğrencisi, Tunahan Eren Arslan
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı.
Ankara-Türkiye.

e-posta: tunahan.arslan@hbv.edu.tr

(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article

Geliş tarihi-Date of submission: 25. 09. 2023

Kabul tarihi-Date of acceptance: 17. 11. 2024

Yayın tarihi-Date of publication: 30. 11. 2024

Hakemlik-Review

Hakem sayısı-Reviewers: İki Dış Hakem-Two External

Değerlendirme-Rewiev: Çift Taraflı Kör

Hakemlik-Double-blind

Etik/Ethics

Etik beyan- Ethical statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Benzerlik taraması- Plagiarism checks

Yapıldı-İntihal.net-Yes-İntihal.net

Etik bildirim- Complaints

ictimaiyatdergi@gmail.com

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest

Finansman-Grant Support

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

No funds, grants, or other support was received.

Lisans- License

CC BY-NC 4.0

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>

Öz

Kültürel bellek; sanat, edebiyat, müzik ve diğer yaratıcı ifadeler için ilham kaynağıdır. Kültürel bellek, toplulukların iç tutarlılığını ve dayanışmasını destekler. Ortak bir geçmişe sahip olmak, insanları bir araya getirir. Edebî metinleri anlamının temel adımlarından biri yazarın metin oluştururken başvurduğu kaynakların bilinmesidir. Bu minvalde çalışmamızın odak noktası, Alman kültürel mirasının önemli bir simgesi ve efsanevi bir karakter olan Lorelei'dir. Lorelei, özellikle Ren Nehri'nin kıyısında bulunan eşsiz bir güzelliğe sahip olan "Lorelei Kayası" ile bağlantılıdır. Bu kaya, Alman siyaseti, tarihi, folkloru, turizmi ve ekonomisinde önemli bir rol oynamakta olup Alman edebiyatı ve kültürü içinde, Lorelei efsanesi büyük bir öneme sahiptir ve birçok şair ve yazar tarafından eserlerine konu edilmiştir. Lorelei, Almanya'da Sankt Goarshausen kasabasının yakınlarında yer alan ve 132 metre yüksekliğindeki dik bir jeolojik kaya formasyonundan adını almıştır. Bu kaya, 2002 yılında UNESCO tarafından Dünya Mirası Alanı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Lorelei Kayası, Almanya'nın turistik bölgelerinden biri haline gelmiş ve ziyaretçiler için büyüleyici bir çekim merkezi olmuştur. Lorelei, Alman kültürel belleğinde güzellik, doğanın gücü, tehlike ve büyüü temsil eden sembolik bir figürdür ve Almanya'nın kültürel mirasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu makalede irdelenen Clemens Brentano'nun "Zu Bacharach am Rhein" adlı baladı, şiir ile kültürel bellek arasındaki sembiyotik bağı kanıtlar niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Bellek, Kültürel Miras, Almanya, Lorelei, Clemens, Brentano.

The 'Lorelei' Image and Reflections on Clemens Brentano's Ballad 'Zu Bacharach am Rheine' in Creating a German Cultural Memory Space

Abstract

Cultural memory is an inspiration for art, literature, music, and other creative expressions. Cultural memory supports the cohesion and solidarity within communities. Having a common past brings people together. One of the fundamental steps in understanding literary texts is knowing the sources that the author referred to when creating the text. In this context, the focal point of our work is Lorelei, an important symbol and legendary character in German cultural heritage. Lorelei is particularly associated with the unique beauty of the 'Lorelei Rock' located on the banks of the Rhine River. This rock plays a significant role in German politics, history, folklore, tourism, and economy and holds great importance within German literature and culture, having been featured in the works of numerous poets and writers. Lorelei, named after a steep geological rock formation that stands 132 meters tall near the town of Sankt Goarshausen in Germany, was designated as a UNESCO World Heritage Site in 2002. Additionally, Lorelei Rock has become one of Germany's tourist attractions, captivating visitors with its enchanting allure. Lorelei is a symbolic figure in German cultural memory, representing beauty, the power of nature, danger, and enchantment, and is considered an integral part of Germany's cultural heritage. In this article, Clemens Brentano's ballad 'Zu Bacharach am Rhein' demonstrates the symbiotic relationship between poetry and cultural memory.

Keywords: Cultural Memory, Cultural Heritage, Deutschland, Lorelei, Clemens, Brentano.

Atıf- Citation (APA)

Arslan, T.E. (2024). Alman kültürel bellek mekânı yaratmada 'Lorelei' imgesi ve Clemens Brentano'nun 'Zu Bacharach am Rheine' baladına dâir mülâhazalar *İçtimaiyat*, 8(2), ss. 558-572. DOI: <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1364547>.

1. Giriş

Halk kültürü; bir ulusun dil, geleneksel değerleri, duygusal zenginlikleri ve düşünce dünyasının birleşiminden meydana gelmektedir. Topluluğun birlikte yarattığı ve zaman içinde çeşitli evrimler geçirmiş olmasına rağmen, günümüze kadar taşınmış olan bu miras, yaşadığı toplumu birbirine bağlayan kültürel hafıza mekânlarını oluşturur.

Kolektif belleğin simgeler ve ritüeller aracılığıyla korunup aktarıldığı, toplumun yeni üyelerinin “büyülü dünyaya” adım atmalarıyla erginlendiği bu yerler, toplumsal bellek mekânlarıdır. Pierre Nora “Hafıza Mekânları” (2006) adlı çalışmasında mekânı kültürel ve tarihî kayıt yeri ve “tarihin tarihi” olarak görür. Ona göre, bellek mekânları pek çok yönüyle önemli buluşma noktalarıdır. Nora’nın görüşüne göre, bellek belirli yerlerde kendini gösterebilir. Bu bellek alanları, toplumların diğer topluluklardan farklılaşmasına ve bir grubun kimlik duygusunu taşımasına katkı sağlar.

Bellek, 20. yüzyılın gözde sosyal bilim araştırmalarından biridir ve birçok farklı alanda incelenmiştir. Bu incelemeler sadece insan belleğiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda edebiyat, tarih, felsefe, sosyoloji, psikoloji gibi birçok farklı disiplinin kapsamına girmiştir. Her disiplinin belleğe yaklaşımı farklıdır ve bu disiplinler belleği farklı açılardan ele almıştır. Kültürel bellek ise, bu disiplinler arasında bir bağlantı kurarak, belleğin anlatmakta zorlandığı veya eksik kalan yönlerini tamamlamıştır.

Bellek “denince insanın aklına genellikle bir iç olgu gelir ve bunun mekânı bireyin beynidir, yani belleğin beyin fizyolojisiyle, nöroloji ve psikolojiyle ilgili olduğu düşünülür, ama tarihsel kültür bilimi ile bir ilgisi yoktur. Oysa bu belleğin neleri içerdiğini, bu içeriklerin organize edilmesinin ve ne kadar süre ile muhafaza edileceğini bireyin kapasitesi ve yöneliminden çok, dış koşullar, yani toplumsal ve kültürel çerçevenin koşulları belirler”(Assmann, 2015: 26-27). “Bu bağlamda sosyal bilimlerde yeni bir kavramlaştırma olarak ortaya çıkmış bellek çalışmaları esasında halkbiliminin temel nosyonunu oluşturmaktadır” (İlhan, 2018: 149). Bellek, hem geçmişti intikal ettirerek gelenek haline gelmesini sağlamakta hem de belleğin “kültürel” olarak inşa edilmesini sağlamaktadır.

Folklor, mekân ve sözlü tarih arasındaki ilişki, toplumsal/kültürel bilgi birikiminin sözlü ortamın sanatçı/tarihçileri tarafından mekânlar ve kuşaklar arasında taşınmasını sağlar (Ersoy, 2009: 27-28). Bu durum C. Levi Strauss’un deyişiyle “soğuk ve sıcak toplumların” tarihi kurumsallaştırarak veya kodlayarak saklama biçimleriyle ilgilidir (Strauss, 1994: 275). Tarih bu toplumların anlatı ve ritüellerinde mekânsallaşır.

Çalışmamızın konusu *Lorelei*, Alman kültürel belleğinde önemli bir sembol ve efsanevî bir figürdür. Lorelei, özellikle Ren Nehri’nin kıyısında yer alan eşsiz güzellikte bir kaya olan “Lorelei Kayası” ile ilişkilendirilir. Lorelei efsanesi Alman edebiyatında ve kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Birçok şair, yazar ve sanatçı tarafından eserlerine konu edilmiştir. Ayrıca, Lorelei Kayası, Almanya’nın turistik bölgelerinden biri haline gelmiş ve ziyaretçiler için bir cazibe merkezi olmuştur. Lorelei, Alman kültürel belleğinde güzellik, doğanın gücü, tehlike ve cazibeyi temsil eden ikonik bir figürdür ve Almanya’nın kültürel mirasının bir parçası olarak kabul edilmektedir.

2. Kültürel Bellek

Bellek alanında zaman içinde çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Ancak bu inceleme, kültürel belleği anlamak açısından Jan Assmann'ın bellek türleri sınıflandırmasına odaklanacaktır. Assmann (2015: 26), belleği dört farklı açıdan ele almıştır: Mimetik Bellek, Nesnel Belleği, Dil ve İletişim Belleği ve Anlam Aktarımı Belleği, yani Kültürel Bellek. Ana konumuza, yani kültürel belleğe geçmeden önce, diğer üç bellek boyutunu incelemekte fayda vardır.

Mimetik Bellek: Davranışlarla ilgili olan mimetik belleğe göre “davranışlar taklit sonucu elde edilir” (Assmann, 2015: 27). Bu terim, bir karakterin veya organizmanın çevresini veya başkalarını taklit ederek bilgi veya yetenekleri edindiği varsayılan bir tür belleği ifade etmek için kullanılır. Mimetik terimi, Aristoteles'in (1987: 12-13) Poetika eserinde ortaya koyduğu mimesis yani taklit ilkesine dayanmaktadır. Mesela Aristo'ya (1987: 25) göre bir trajedi eseri, gerçek dünyada gerçekleşen bir olayı taklit eder. Ancak bu taklit, sadece olayın bir kopyasını yapmak anlamına gelmez, aksine olayı yeniden yaratma veya yansıtma anlamına gelir (Bağır, 2018: 43). Fransız Filozof René Girard (2013: 12-13), Aristo'nun mimesis kavramının basit bir “kopya” ile açıklanmasını eleştirmektedir. Girard'a göre Aristo'nun mimesis anlayışında eksik olan bir şey vardır, o da temel bir insan davranışı olan arzudur. Girard'a göre “Taklitçi arzu her zaman öteki olma arzudur”. Yani onun teorisine göre arzularımız da başkalarını taklit etmekten kaynaklanır (Girard, 2013: 82). Tam olarak kodlanamayan davranışlar, günlük yaşamın pek çok alanında, taklit sonucu ortaya çıkan kurallar ve alışkanlıklardan kaynaklanır (Assmann, 2015: 27).

Nesneler Belleği: İnsan yaşamı, sandalyeler, yataklar, tabaklar, kıyafetler gibi çeşitli nesnelere yanı sıra evler, sokaklar, köyler, şehirler gibi birçok unsurla çevrelenmiştir. Bu nesnelere, hayatımıza şekil veren ve çevremizi kuşatan unsurlardır ve aslında kendi varoluşumuzun bir yansımasıdır. Bu nesnelere, geçmişimizi ve atalarımızı hatırlatır ve bu yolla nesnelere belleği oluştururlar. Bu kavram, bir kişinin nesnelere veya nesne özelliklerini algıladığı, tanıdığı, hatırladığı ve tanımladığı bilişsel süreçleri ifade eder. Bu bellek türü, bir kişinin bir nesneyi gördüğünde veya duyduğunda, bu nesneyi sonradan tanıma veya hatırlama yeteneğiyle ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında, nesnelere belleği, insanın içinde bulunduğu “şeyler dünyasının” anılarını taşıyan bir kavramdır (Assmann, 2015: 27).

Dil ve İletişim (İletişimsel Bellek): Dil ve iletişim, insanlar arasında fikirlerin, duyguların, bilgilerin ve düşüncelerin paylaşılmasını sağlayan temel bir iletişim sürecidir. Bu süreç, dil kullanımıyla gerçekleşir ve iletişimdeki temel bileşenlerden biri olan iletişimsel bellek bu süreci destekler. İnsanların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan dil ve başkalarıyla anlaşma yeteneği, içsel bir süreç değildir; bunlar, diğer insanlarla etkileşim içindeyken gelişir. Belleği sadece fiziksel ve psikolojik boyutlarıyla ele almak yeterli değildir; bireylerin birbirleriyle etkileşimi de hesaba katılmalıdır. Bellek, bu tür etkileşimler sonucunda şekillenir ve sonuç olarak iletişimsel bellek oluşur. Çünkü toplumsal yaşamda insanların belleği sosyalleşerek, diğer insanlarla iletişim kurarak, “etkileşimde yer alma gücüne bağlı olarak” meydana gelir (Assmann, 2015: 27).

Anlam Aktarımı (Kültürel Bellek): Kültürel bellek ise Assmann'a göre, bahsedilen diğer üç belleğin (mimetik bellek, nesnelere belleği ve iletişimsel bellek) bir bütün içinde yer aldığı bellek türüdür. Sıkça tekrarladığımız eylemler, bir geleneğe dönüştüğünde; nesnelere, yalnızca işlevsel olmanın ötesinde farklı bir anlam kazandığında; dil ve iletişim, yazı ve kültürel boyut kazandığında, kişisel belleğin sınırlarını aşarak kültürel belleğin içine girer (Assmann, 2015: 28). Kültürel bellek, bir toplumun veya kültürün geçmişten gelen bilgi, gelenekler, değerler, mitler ve

semboller gibi kültürel öğeleri depoladığı zihinsel bir süreçtir. İletişim sırasında kültürel bellek, iletişimcilerin paylaştıkları kültürel arka plana dayalı olarak anlamları ve sembolleri anlamalarına ve yorumlamalarına yardımcı olur.

3. Kültürel Belleğin Özellikleri

Kültürel bellek, bir topluluğun veya bir insan grubunun tarihi, gelenekleri, ritüelleri, sanat eserleri, dili, mitleri ve diğer kültürel unsurları saklama ve kuşaklar arası iletimini sağlama sürecidir. Kültürel bellek gelenek ve iletişimden beslenerek sürekliliği ve kimliğin devamını sağlar(Uğurlu, 2014: 43). Bu bellek, toplulukların kimliklerini şekillendiren ve sürdüren önemli bir bileşendir.

Kültürel bellek, insanların kendilerini bir topluluğun bir parçası olarak hissetmelerini sağlar. Bu, insanların kimliklerini anlamalarına ve topluluklarına bağlılık duymalarına yardımcı olur. Kültürel bellek, toplumun genel bir kültür algısı oluştururken, farklı bireyleri bir araya getirip “biz” kimliği altında birleştirir. Kültürün birleştirici işlevini düşündüğünde, toplulukların paylaştığı ritüeller aracılığıyla yaşadığı ortak deneyimler; bir sosyal grup için önemli anıları canlı tutmanın yanı sıra geçmişini günümüzle bir araya getirerek, sembollerle dolu bir anlam dünyasıyla da grup üyelerini birbirine bağlar (Oğuzhan Börekçi, 2020: 5). Geçmiş deneyimlerin bugünü şekillendirmesine ve günümüz gerekliliklerinin geçmişi etkilemesine yardımcı olur. Bu, insanların zihinlerindeki kavramları geçmiş deneyimlerle doldurarak herkes için anlamlı hale getirir (Sarlo, 2012: 43). Ortak deneyimler, sembolik bir anlam dünyası sunmanın yanı sıra insanları birbirine bağlama gücüyle de güven oluşturur (Oğuzhan Börekçi, 2013: 129). Kültürel bellek, bu tür bir ortaklık ve “biz” olma ihtiyacını destekler.

Kültürel bellek, sanat, edebiyat, müzik ve diğer yaratıcı ifadeler için ilham kaynağıdır. Sanatçılar ve yaratıcı bireyler, kültürel mirası anlamak ve ona katkıda bulunmak için kültürel belleği kullanır. Kültürel bellek, toplulukların iç tutarlılığını ve dayanışmasını destekler. Ortak bir geçmişe sahip olmak, insanları bir araya getirir.

Bütün sosyal gruplar devamlılığı hedeflemektedir ve değişimleri mümkün olduğunca görmezden gelmeye ve tarihi değişmez bir süreklilik olarak algılamaya çalışmaktadırlar (Assmann, 2015: 48). Kültürel bellek, kuşaklar arası iletişim yoluyla devam eder. Bu iletişim, ailelerden, öğretmenlerden, kültürel liderlerden ve medyadan gelir. Kültürel bellek, geleneklerden ve toplum içindeki kişiler arası iletişimden beslenerek toplumların sürekliliğini sağlar (Çetin, 2018: 121). Bu süreklilik, bir araya gelmeye dayalı bir paydaşlık, ortak değerlere sahip olma ve kültürel kimliğin benzerliği ile korunur. Kitaplar, filmler, müzikler ve diğer sanatsal ifadeler de kültürel belleği şekillendirebilir. Kültürel bellek aynı zamanda semboller, mitler ve gelenekler aracılığıyla ifade edilir. Bu semboller ve ritüeller, topluluk üyelerine kimliklerini ve aidiyetlerini hatırlatır. Ancak, kültürel bellek durağan değildir. Toplumlar zamanla değişir ve gelişir, bu nedenle kültürel bellek de evrilmelidir. Yeni deneyimler, teknoloji ve iletişim araçları, kültürel belleği şekillendiren unsurlardır. Bu nedenle, kültürel belleğin korunması ve güncellenmesi önemlidir, çünkü bu, insanların geçmişlerinden öğrenmelerini ve geleceğe daha iyi hazırlanmalarını sağlar.

Jan Assmann “Kolektif Bellek ve Kültürel Kimlik” (1995: 130-132) isimli makalesinde kültürel belleğin özelliklerinden bahseder. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Kimliğin somutlaşması veya grupla ilişki: Kültürel bellek, bir topluluğun, kendi özgün kimliğinin bilincinde olduğu bilgi deposunu korur. Bu belleğin tarafsız ifadeleri, olumlu ve

olumsuz yollarla tanımlayıcı bir şekilde dile getirilir. Kültürel bellekte bilginin sunumu, kişiye ait olan ile yabancı olan arasında net ayrımlarla şekillenir.

- Yeniden inşa kapasitesi: Herhangi bir bellek, geçmişi sadece koruma amacı taşımaz. Kültürel bellek, sürekli olarak yeniden inşa edilir, içinde bulunduğu toplumun çağdaş çerçevesine göre bilgiyi güncel bir bağlamla birleştirir. Belleğin temel işlevi bilgiyi saklamak gibi görünse de, her dönemin bağlamı içinde farklı şekillerde yorumlanır. Bu noktada, Assmann'ın kültürel belleğin iki temel biçimde var olduğunu belirttiği görülür: İlk olarak, önceden biriktirilmiş metinlerin, görsellerin ve davranış kurallarının bir arşiv olarak işlediği bir şekilde; ikinci olarak ise kişinin kendi bakış açısı ve zaman dilimi içinde anlamlar ve bakış açıları oluşturduğu bir biçimde.
- Oluşum: İletişimsel anlamın ve toplumsal olarak paylaşılan bilginin somutlaştırılması, bu bilginin bir toplumun kültürel olarak kurumsallaşmış mirasına aktarılabilmesinin temel gerekliliğidir. Bu oluşum, sabit bir ortamda bulunmasa da içerisinde resimli imgeleri ve ritüelleri barındırarak dilsel, görsel veya ritüel formlarda şekillenebilir. Dil konusunda, bu tür oluşumların yazının icadından önce mevcut olduğunu belirtmek mümkündür.
- Düzenleme: Düzenleme, iletişimin resmiyet kazanmasını, iletişimsel durumun törenle formüle edilmesini, kültürel belleğin taşıyıcılarının uzmanlaşmasını içerir. Katılımın yaygın olduğu ve yapısının dağılmış olduğu iletişimsel belleğin aksine, kültürel bellek, uzmanlık gerektiren uygulama fırsatları sunar.
- Görev: Kültürel belleğin diğer bir özelliği, eğitimsel işlevlerin bulunmasıdır. Bir topluluğun kültürel bilgi sağlama ve sembollerden oluşan bir değerler sistemi bulunmaktadır. Bu semboller, nasıl işlediklerine, temsil ettiklerine ve nasıl tekrarlandıklarına bağlı olarak farklı derecelerde önem taşır; bazıları merkezi iken bazıları daha az önemli, bazıları yerel düzeyde iken bazıları ise bölgesel ölçekte etkilidir. Kültürel bellekte, topluluğun kimliğini şekillendiren ve korunan bilgiyi bir araya getiren, eğitimsel ve kurallandırıcı iki temel yönlü işlev bulunmaktadır: Birincisi, eğitici, çağdaşlaştırıcı ve insanlaştırıcı görevleri içerirken; ikincisi ise normatif, yani kurallara uygun davranışın sürdürülmesini sağlama görevini üstlenir.
- Düşünümsellik: Kültürel bellek, her dönemde her toplumun kendine özgü tekrar edilebilir metinler, semboller ve geleneklerle oluşturduğu kimlik imajını barındırır. Her topluluk, büyük ölçüde geçmişin bu tür kolektif bilgisine dayanarak birlik ve süreklilik duygusunu temel alır. Bu tür bilgilerin şekli, örgütlenme biçimi, medya araçları ve kurumlarının değişken olduğu ve kültürden kültüre, dönemden döneme farklılık gösterdiği bir gerçektir. Kültürel miras, bir toplumun kendisini ve diğerlerini anlamasına yardımcı olur. Bu mirasın içeriği, hangi geçmişin öne çıktığı ve o geçmişi tanımlayan değerlerin nasıl belirlendiği, bir toplumun temel özellikleri ve eğilimleri hakkında önemli bilgiler sunar. Geçmiş hatırlamanın iki temel nedeni vardır. Bazı toplumlar, kendilerini temel aldıkları modelden sapma korkusuyla geçmişi anarlar, bazıları ise geçmişi tekrar etme korkusuyla anarlar.

4. Lorelei Efsanesi

“Mırıldanan Kaya” anlamına gelen bir kelime olan Lorelei (Loreley/Lurley/Lore Lay), Almanya'da Sankt Goarshausen yakınlarında bulunan 132 metre yüksek, dik bir kayadan adını almaktadır. Vadi, 2002 yılında UNESCO Dünya Mirası Alanı ilan edilmiştir (URL-1). Bu kaya, Alman siyaseti, tarihi, folkloru, turizmi ve ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır, aynı zamanda yazarlar ve besteciler tarafından güzel ve tehlikeli bir kadının yaşam alanı olarak tasvir edilmiştir.

Kaya, Ren Nehri'nin sağ kıyısında yer almakta ve yakınındaki şelalenin güzel bir ahenk oluşturmasına yol açmaktadır. Lorelei kayası tarihi boyunca birçok denizcinin ölümüne neden olan hızlı akıntıları ve sığ kayalıklarıyla Ren Nehri (Mittelrhein) boyunca en tehlikeli virajda bulunmasıyla dikkat çeker (Essen, 1964: 256). Bu tehlikeli özellikleri ve doğal ahenğiyle, yüzyıllar boyunca etrafında efsaneler teşekkül etmiştir.

Lorelei efsanesi zamanla o kadar popüler hale gelir ki Niklas Vogt, Schreiber, Simrock ve diğer 62 besteci Lorelei hikâyeleri yazmıştır. Örneğin Caroline M. Sawyer'ın "The Lady of Lurlei. A Legend of the Rhine" adlı eseri gibi (Lawrie, 2017: 22). Bu efsaneler, Lorelei kayasını yıllık binlerce ziyaretçi çeken önemli bir turistik yere dönüştürmüştür.

Burada suyun inanç ve kültür hayatındaki yerine değinmeliyiz. Su, insan yaşamının sürdürülebilirliği için en temel unsurdur ve her kültür için büyük bir öneme sahiptir. Su, canlı organizmalar için yaşamın temel kaynağıdır ve bu özellik, farklı toplumların su etrafında oluşturduğu kültürel inançların temelini oluşturmaktadır. Suyun yaşamı sürdürebilme yeteneği, farklı toplulukların suyla ilişkilendirdiği geleneklerin temelini atmıştır. Bu gelenekler, suyun canlılara hayat verme gücünün önemini vurgular. Tüm medeniyetler için su, yaşamın anahtarı olarak kabul edilir.¹

Suyun canlılara yaşam verme kabiliyeti, insanların su etrafında geliştirdiği kültürel uygulamaların temelini oluşturmaktadır. Su, insanların hayatta kalmasını sağlayan en kritik unsur olarak kabul edilir. Suyun canlı organizmalar için hayati bir öneme sahip olması, farklı toplumların suyla ilgili geliştirdiği kültürel ritüellerin temelini oluşturur. İnsan hayatının varlığını ve sürekliliğini sağlayan en önemli unsur olarak suyun tüm kültürler için son derece önemli olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Suyun canlılara yaşam verme özelliği, su etrafında oluşturulan kültürlerin temelini oluşturmaktadır.

Efsaneler, semboller ve metaforlarla doludur. Şairler, efsanelerden alınan semboller ve metaforları kullanarak şiirlerini zenginleştirebilirler. Aynı zamanda efsanelerdeki karakterlerin duygusal deneyimleri ve iç çatışmalar, şiirlerde karakterlerin iç dünyasını anlatmak için kullanılabilir. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyıldaki Alman Romantik hareketinin yazarı ve şairi olan Clemens Brentano (1778-1842) da bu kişilerden biridir. Dönemine ait eserlerin ortak özellikleri; duyguların doğanın tasvirine ağırlık vermesi, masallara ve büyü temalara olan güçlü eğilimi olan Brentano'nun romantik baladında Lore Lay, birçok erkeğin hayran olduğu güzel bir kadındır.

Lorelei, Almanya'da Rhein nehri kıyısında yaşadığına inanılan su perilerinin en güzeldir. Gören her erkeğin başını döndüren, melodik şarkıları ise insanların ruhunu derinlemesine sarsarmış. Loreley'in sesi, sanki doğanın en büyüğü şarkılarını söylüyormuş gibi nehrin yankıları arasında dans edermiş. Lorelei, bir balıkçıya âşık olmuş ama balıkçı onu aldatmış, o da denizcilerden öç almak için Rhein nehrine bakan yüksek kayalıklarda oturmuş ve altın rengi saçlarını tararken şarkılar söylemiş. Lorelei'in büyüüne kendini kaptıran gemiciler, gözlerini ve kulaklarını ondan alamazlarmış ve biraz daha yaklaşırlarmış kayalara... Ardından Lorelei'in büyüü denizcilere Rhein nehrinin o bölgesinin ne kadar tehlikeli olduğunu unutturur ve gemileri kayalıklara çarpıp

¹ Günümüze kadar Türk kültüründe su konulu çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar arasında Türk dünyası inanç ve kültür hayatında suyun yerini bütüncül bir bakış açısıyla değerlendiren bir araştırma ve inceleme olarak bkz. (Baysal, 2020). Bu çalışmada yalnızca Türk kültürünün değil, aynı zamanda dünya mitolojilerinin ve semavi dinlerin de suya bakışları ele alınarak, suyun evrensel değeri ortaya konmuştur.

parçalanırmış ve denizcileri ölüme götürürmüş. Onları büyüleyerek ölümlerine neden olduğu için bir piskoposun huzuruna çıkarılır. Kendisine geri dönmeyecek bir adama duyduğu karşılıksız aşkın acısını çektiğini ve bu nedenle ölmek istediğini anlatır. Piskopos da onu sihir kullandığı için mahkûm etmek yerine güzelliğinden büyülenir ve günahlarının kefareti için onu bir rahibe manastırına gönderir. Lore Lay ve onu koruyan üç şövalye oraya giderken Ren Nehri kıyısındaki kayanın yanından geçerler. Lore Lay, sadakatsiz sevgilisine dikkat etmek için son bir kez tırmanmak ister, onu bir gemide gördüğüne inanır ve düşerek ölür. O zamandan beri adı kayalarda yankılandığına inanılan Lorelei da Alman efsanesinin sarı uzun saçlı bir kadın kahramanı olarak anılır (Essen, 1964: 240-268; Bellmann, 1980: 5-7). Böylece, Loreley'in acılı hayatı efsaneleşmiştir. Almanya'nın Ren Nehri kıyılarındaki kayalıklar halen "Loreley Kayalıkları" olarak bilinir ve denizciler, bu tehlikeli suları geçerken, güzel ama ölümcül hayaletin büyüünden kaçınmaya çalışırlar.

5. Clemens Brentano'nun 'Zu Bacharach am Rheine'yi

Clemens Brentano'nun "Zu Bacharach am Rhein" adlı eseri, Alman romantizminin bir örneği olarak kabul edilen ve Rhein Nehri'nin yanı başındaki Bacharach kasabasına odaklanan bir şiidir (Goos, 2023: 18). Bu şiir, doğa ve aşk temalarını içeren romantik bir anlatıdır.

"Zu Bacharach am Rhein" (Rhein Nehri'nde Bacharach) baladında şair, güzel manzaralara ve doğanın güzelliklerine duyduğu hayranlığı dile getirir. Rhein Nehri'nin güzellikleri, Bacharach kasabasının eski yapısı ve doğal çevresi eserin merkezinde yer alır. Bu eser, doğanın gücünü ve güzelliğini vurgularken, aynı zamanda romantik dönemin duygusal derinlik ve özgürlük arayışını yansıtan bir ton taşır. "Zu Bacharach am Rhein" Brentano'nun romantizmin temel özelliklerini yansıtan balatlarından biridir ve doğa ile insan duyguları arasındaki bağlantıyı vurgular. Bu balad, Brentano'nun duygusal ve natüralist yaklaşımını gösteren bir örnek olarak kabul edilir ve romantik edebiyatın önemli eserlerinden biridir.

Lore Lay karakterini içeren bu balad, 19. yüzyılın başında yazılmış olup Brentano'nun "Godwi" romanının bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Lorelei kayaçlarında yankıya neden olduğuna inanılan yaratıklar/ruhlara hakkında yerel efsaneler olsa da Brentano kayaçların adını ilk kez bir kişiye uygulayan ve kayaçları isimlendirerek kişiselleştiren kişidir (Gajek, 2002: 54). Baladın başlığı, Rhein Nehri'nin Bacharach kasabasına atıfta bulunur. Rhein Nehri, Alman romantik hareketi için önemli bir sembol haline gelmiştir ve birçok edebî eserde merkezî bir rol oynamıştır. Lore Lay, güzelliği ve büyüü ile ünlü olan bir kadındır. Onun hikâyesi, aşk, ihanet ve trajedi temasını işler. Hikâye, Lore Lay'in aşkının karşılıksız kalması sonucu yaşadığı acıyı anlatır. Bu acı, Lore Lay'in çevresinde yıkıma ve kayba yol açar. Bu balad romantik dönemin duygusal ve dramatik öğelerini içerir. Aşkın gücü, insan ilişkilerinin karmaşıklığı ve doğanın güzellikleri gibi temalar bu eserde önemli bir rol oynamaktadır. "Zu Bacharach am Rhein", Alman edebiyatının romantik dönemine damgasını vurmuş bir yapıttır.

Clemens Brentano, efsanevi söz konusu figürü romantik bir şekilde işlemiştir. Bu figür, şiirin içeriğini zenginleştirmiş, semboller ve metaforlar aracılığıyla derinlik kazandırmış ve okuyuculara farklı düşünsel katmanlar sunmuştur. Bu figür, şiirin içeriğini zenginleştiren, semboller ve metaforlar aracılığıyla derinlik kazandıran ve okuyuculara farklı düşünsel katmanlar sunan bir öneme sahiptir.

6. Clemens Brentano'nun 'Zu Bacharach am Rheine' Şiirinde Toplumsal Zihniyet ve Kültürel Bellek

Sosyal bilimlerde son dönemde önemli bir konu olan bellek çalışmaları, aslında halk biliminin temel kavramlarından birini oluşturmaktadır. Linda Degh, halk biliminin diğer sosyal bilimlerle aynı dönemde gelişmiş olmasına rağmen, ilginç bir şekilde 20. yüzyılda halk bilimcilerin kendi disiplinlerini genellikle yeni bir alan olarak gördükleri karmaşık bir algının oluştuğuna dikkat çeker (Çobanoğlu, 1999: 1–2). Bugün bellek araştırmalarının temelini oluşturan tüm mekanizmalar, aslında halk biliminin yaklaşık yüz elli yıl boyunca uyguladığı araştırma metodlarından türetilmiştir. Halk bilimi, sadece bir disiplin değil, sürekli olarak kültürel üretimin bir parçası olan kültürel bir süreçtir (Kirshenblatt-Gimblett, 1998: 305). Kültürel anlamda belleği bir mekâna çevirebilmek için insani kodların yaşamın her alanında tatbik edilmesi ve yeni nesillere aktarılması gerekir (Ergöz-Doğan, 2020: 29). Kültürel bellek mekânı, felsefik olarak insan belleğinin dış boyutları olup (Şahin, 2013: 104) insanoğlu bu vesileyle kendi değerlerini geleceğe aktarmaktadır. İçinde buldukları yüzyıla damgasını vuran sanatçıların, yazarların ve şairlerin eserleri de bu bağlamda kültürel bellek mekânları olarak değerlendirilebilir (Temur, 2017: 173).

19. yüzyılın başlarından itibaren Rhein Romantizmi'nin giderek şekillendiği görülmektedir. Birçok sanatçı ve yazar bu düşünce ve yorum modelinin oluşumuna kolektif olarak katkı sağlamıştır (Dischner, 1972: 4). Edebî metinlerin anlaşılmasında en önemli adımlardan biri sanatçının metin kurmada kullandığı kaynakların bilinmesidir (Tökel, 2012: 23). Söz konusu kaynakların en önemlisi kültürel bellektir. Bellek hem bireysel hem de kolektif benliğin mayası niteliğindedir (Metin, 2014: 87)

Rhein Nehri'nin güzelliğini şiir aracılığıyla tüm insanlara duyuran ilk kişi Clemens Brentano'dur (Tümmers, 1994: 210). Brentano'nun “Zu Bacharach am Rheine” adlı baladı, baladın ana karakteri Lore Lay için ölümcül olan karşılıksız bir aşkı sembolize etmektedir. Şiirdeki duygusal yoğunluk ve doğa betimlemeleri, Alman Romantizmi'nin etkilerini taşımaktadır. Doğa ve insanın iç dünyası arasında derin bağlantılar kurulması, bu dönemin sanatsal anlayışının bir yansımasıdır. Piskoposun Lorelei'yi manastıra gönderme çabası, dinî otoritenin gücünü ve toplumsal normların birey üzerindeki etkisini göstermektedir. Aynı zamanda kadının güzelliğiyle erkekleri etkilemesinin getirdiği trajik son, toplumsal cinsiyet rolleri ve güç dinamikleri üzerine düşündürücüdür.

Clemens Brentano'nun “Zu Bacharach am Rheine” adlı şiiri, Alman romantizminin en bilinen baladlarından biridir ve Alman kültürel belleğinde merkezi bir rol oynamaktadır. Şiir, Lore Lay adlı bir kadının efsanevi hikâyesini anlatmaktadır. Lore Lay, büyüleyici güzelliğiyle erkekleri felakete sürükleyen bir kadındır. Bischof (Piskopos), onun güzelliğinden etkilenir ve ona merhamet eder. Lore Lay, sevgilisini kaybettiği için ölümü diler ve sonunda Rhein'den bir kayaya atlayarak intihar eder, bu sırada onu kurtarmaya çalışan şövalyeler trajik bir şekilde ölürlür (Opaçak, 2020: 28). Kültürel olarak Lore Lay efsanesi Alman halk bilincinde derin bir köklülüğe sahiptir. Bu efsane, kadının trajik aşk hikâyesi ve bir kadının erkekleri felakete sürükleyen ölümcül cazibesini simgeler. Şiir, romantik unsurları yansıtır; aşkın özlemi, kaderin kaçınılmazlığı ve doğanın gücü gibi temaları işler. Rhein nehri manzarası ve Loreley kayası gibi tarihî mekânlarla olan bağlantısı, duygusal ve kültürel etkisini artırır.

Ayrıca, şiirin müzikal bir şekilde işlenmesi, Lore Lay baladının Alman müzikal belleğinde de derin izler bırakmasını sağlamıştır. Friedrich Silcher'in ve daha sonra Franz Liszt'in besteleri, Lore Lay baladının müzikal hafızada da sağlam bir yer edinmesine katkıda bulunmuştur. Bu

eser, edebî eserlerin ve onların müzikal yorumlarının nesiller boyunca canlı kalabildiğinin ve bir milletin kültürel belleğini nasıl şekillendirebileceğinin bir örneğidir.

Rhein Nehri mitolojik kahramanları, Alman mitolojisinde ve kültürel mirasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu kahramanlar, suyun gücünü, bereketini ve zaman zaman da tehlikelerini simgelerler. Efsaneler ve hikâyeler, nehir üzerindeki insan etkileşimlerini, doğanın insanlar üzerindeki gücünü ve insan duygularını anlatarak, Rhein Nehri'nin mitolojik ve kültürel anlamını zenginleştirirler.

Clemens Brentano'nun "Zu Bacharach am Rheine" adlı şiiri, sosyal açıdan birkaç ilginç noktayı aydınlatılabilir:

- Cinsiyet Roller ve Toplum: Lore Lay karakteri, erkekleri büyüleyen ve hayatlarını etkileyen kadın güzelliğinin ve cazibesinin stereotip bir temsilini sunar. Bu, kadınların genellikle arzu nesnesi veya baştan çıkarıcı figürler olarak tasvir edildiği geleneksel cinsiyet rolleri görüşünü yansıtır.
- Ahlâk ve Günah: Erkeklerin ve piskoposun Lore Lay'ın güzelliğine verdiği tepkiler, toplum içinde ahlâki bir gerilimi gösterir. Piskoposun Lore Lay'ı "kötü büyü" yapan bir figür olarak görmesi ve ondan günah çıkarmasını istemesi, dinî ve sosyal normlardan güçlü bir şekilde etkilenmiş ahlâki anlayışları yansıtır.
- Sosyal Hiyerarşi ve Otorite: Piskoposun müdahalesi ve sonrasında Lore Lay'ı bir manastıra gönderme kararı, o zamanın toplumunda kilisenin otoritesini ve etkisini gösterir. Bu durum, toplumun dinî ve ahlâki normlarını tehlikeye düşüren veya sorunlu olarak gördüğü durumlarda sosyal kurumların nasıl müdahale edebildiğini açıkça göstermektedir.
- Sınıf Farkları ve Bireysel Trajediler: Lore Lay'ın güzel bir kadın olarak erkekleri ölüme götüren ve sonunda kendi ölümünü seçen bir kadın olarak kaderi, sıkı sosyal hiyerarşi içinde bireysel bir trajedi olarak yorumlanabilir. Onun bir manastıra gönderilmesi ve orada bir rahibe olarak yaşaması, o zamanın toplumunun kadınlara yönelik beklentilerini ve sınırlamalarını da gösterir.

Şiirin merkezinde doğanın ve onun insan psikolojisi üzerindeki etkisi vardır. Brentano, Bacharach am Rhein çevresinin resmeder, nehir ve suya yansıyan dağların görkemini anlatır. Bu doğa tasviri sadece estetik değil, aynı zamanda doğanın romantik idealizasyonuna katkıda bulunur; bu da romantizmin tipik özelliklerindedir. Bu doğa betimlemesi, o dönemde Avrupa manzaralarını değiştiren ve sosyal yapıları etkileyen endüstrileşme süreçlerinden kaçış olarak görülebilir. Şiirin sosyolojik olarak ilginç bir diğer yönü de toplumun ve sosyal bağların rolüdür. Brentano, şiirinde Bacharach'ın sakinlerini, doğa ile uyum içinde yaşayan ve sıkı bir topluluk oluşturan bireyler olarak tasvir eder. Bu güçlü topluluk tasviri, o dönemdeki giderek bireyselleşen toplumlara karşı bir zıtlık oluşturur; bu toplumda sosyal dayanışma ve ortak bir kimlik vurgulanırken modern toplumda sıkça kaybolmuş olan unsurlar olarak görülmektedir. Ayrıca Brentano'nun şiirinde tarih ve geleneklerin önemi de ele alınmaktadır. Bacharach am Rhein, zengin bir tarihi geçmişi olan bir yerdir ve bu şiirde bu geçmiş ifade bulur. Ortaçağ kalesinden ve eski efsanelerden bahsedilmesi, topluluğu derin bir tarihsel süreklilik içinde köklendirir. Bu, endüstrileşme ve modernlikle beraber toplumda meydana gelen değişim ve kopukluklara bir karşı duruş olarak anlaşılabilir. Tarih ve geleneklerin vurgulanması, değişimlerin yaşandığı bir dönemde süreklilik ve istikrarı koruma çabası olarak yorumlanabilir.

Rhein Nehri, turizm açısından da büyük bir öneme sahiptir. Romantik Ren Turları, nehir boyunca yapılan gemi turları ve şarap tatil köyleri, nehrin etrafındaki ekonomik aktivitelerin temelini oluşturmaktadır. Bu durum, nehrin kültürel ve ekonomik açıdan nasıl zengin bir kaynak olduğunu göstermektedir. Genel olarak, bu şiir zamanının sosyal ve ahlaki anlayışlarının bir aynası olarak görülebilir. Geleneksel cinsiyet dinamikleri, kilisenin rolü ve bir geleneksel toplumda bireysel trajediler gibi konular üzerine daha derin bir bakış sunmaktadır. Sonuç olarak, Brentano'nun "Zu Bacharach am Rheine" adlı şiiri sadece bir manzara tasviri sunmakla kalmaz, aynı zamanda döneminin sosyolojik bir incelemesini yapar. Doğanın romantik özlemini, toplumun sosyal bağlarını ve değişen bir dünyada tarihin ve geleneklerin önemini yansıtır. Bu unsurların analiziyle, 19. yüzyılın başındaki sosyal dinamikler ve kültürel akımlar hakkında daha kapsamlı bir anlayış elde edebiliriz.

7. Sonuç

Kültürel bellek, insanların bir toplumun geçmişine, değerlerine ve geleneklerine dair sahip oldukları bilinçaltı anlayışıdır. Bu bellek, bir topluluğun tarihini, deneyimlerini ve mirasını içeren zengin bir kaynak olup birçok farklı şekilde ifade edilebilir ve açıklanabilir. Kültürel bellek, bir nesilden diğerine geçen bilgilerin ve deneyimlerin taşınmasını kolaylaştırır. Bu, toplulukların sürekli olarak kendilerini yeniden üretmelerine yardımcı olur.

Lorelei, Almanya'da Sankt Goarshausen yakınlarında bulunan 132 metre yüksek, dik bir kayadan adını almakta olup 2002 yılında UNESCO Dünya Mirası Alanı ilan edilmiştir. Lorelei'nin bu unvanı, bölgeyi turistler için çekici kılmıştır. Burası Alman siyaseti, tarihi, folkloru, turizmi ve ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Tarihî açıdan baktığımızda Rhein Nehri üzerindeki bu çıkıntı, gemi trafiği için önemli bir nokta olmuş ve bölgesel savaşların ve anlaşmazlıkların merkezi olmuştur. Ekonomik açıdan baktığımızda ise bölgedeki turistik faaliyetler, restoranlar ve hediyelik eşya dükkânları, yerel ekonomiye katkı sağlamakta olduğunu görmekteyiz. Lorelei Kayası, ziyaretçiler için büyüleyici bir manzara sunmaktadır. Aynı zamanda yazarlar ve besteciler tarafından güzel ve tehlikeli bir kadının yaşam alanı olarak eserlerde işlenmiştir.

Alman romantizmi, duygu, doğa ve hayal gücünün vurgulanmasıyla karakterize edilen bir edebiyat ve sanat akımıdır. Clemens Brentano, bu akımın önemli temsilcilerinden biridir. "Zu Bacharach am Rhein" romantik bir duygu ve doğal güzelliklerin yüceltilmesi gibi romantizmin ana temalarını işler. Şair, şiirinde Rhein Nehri'nin yanındaki Bacharach kasabasını bir bellek mekânı olarak kullanmıştır. Bu mekânın fiziksel detaylarını ve tarihî önemini işleyerek okuyucuya zengin bir görsel ve duygusal deneyim sunar. Mekân, şiirin merkezinde yer alır ve duygusal bir yoğunluğa sahiptir. Şair, söz konusu bellek mekânını kullanarak yaratıcı bir özgürlüğe sahiptir. Bu mekân, sadece fiziksel bir yer değil, aynı zamanda duygusal ve sembolik bir anlam taşımaktadır. Brentano, bu mekânı kendi dilinde yeniden inşa etmiştir ve okuyucuları bu özel dünyaya davet etmektedir. Bu, gerçek dünyanın sınırlarını aşarak hayal gücünü serbest bırakan romantik bir yaklaşımdır. Şair, Bacharach kasabasını öyle bir şekilde tasvir eder ki bu mekân şiirin ana karakterlerinden biri haline gelir. Nehir kenarındaki evlerin, dağların ve doğanın ayrıntılı betimlemeleri, okuyucunun kendisini bu mekânda hissetmesini sağlar. Bu, şiiri daha canlı ve etkileyici kılar. Bellek mekânlarına dayalı olarak inşa edilen şiir, sıra dışı ve özgün bir yapıya sahiptir. Brentano, geleneksel şiir formlarından sıyrılır ve duygu, doğa ve mekânı bir araya getirerek çağdaş ve dikkat çekici bir eser ortaya koymuştur.

Halk bilimi, sadece bir akademik disiplin olarak değil, aynı zamanda kültürel üretimin sürekli bir parçası olarak da görülmelidir. Kültürlerin değişimine ve gelişimine katkıda bulunan bir süreç olarak halk bilimi kültürel mirasın sürdürülmesine ve gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olur. Bu nedenle, halk bilimi sadece geçmişini anlamakla kalmaz, aynı zamanda geleceği şekillendirmeye katkıda bulunur. Sonuç olarak, halk bilimi hem geçmişin izlerini sürmek hem de geleceği şekillendirmek için güçlü bir araştırma ve kültürel koruma aracı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu alandaki çalışmalar, toplumların kimliklerini ve kültürel zenginliklerini anlamada kritik bir rol oynamaktadır.

Kaynakça

- Aristoteles. (1987). *Poetika*, (çev: İ. Tunalı), İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek*. (çev, A. Tekin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bağır, M. (2018). Aristoteles'in mimesis ve katarsis kavramları üzerinden bir film incelemesi: Dogville, *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Dergisi*, S. 2, İzmir, 36-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egemiadergisi/issue/36758/398437>
- Baysal, N. (2020). *Türk halk kültüründe su*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Bellmann, W. (1980). Brentanos Lore Lay-Ballade und der antike echo-mythos. Detlev Lüders (Ed.), *Clemens Brentano. Beiträge des kolloquiums im freien Deutschen hochstift 1978* (s. 1-9) içinde. Tübingen: De Gruyter.
- Gajek, B. (2002). Orient-Italien-Rheinlandschaft. Von der dreifacher 'Heimat alles wunderbaren'. Zu Clemens Brentanos Lore Lay. Gunter E. Grimm (Ed.), *Gedichte und interpretationen. Deutsche balladen* (s. 137-159) içinde. Stuttgart: Reclam.
- Çetin, N.E. (2018). Bir kültürel bellek mekânı olarak ninnilerde militarist kültürün aktarımı. *Kültürel belleğe yolculuk* (s. 120-141) içinde. Ankara: Epos Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Dischner, G. (1972). *Ursprünge der Rheinromantik in England. Zur Geschichte der romantischen Ästhetik*. Frankfurt.
- Ergöz, R. - Doğan, O. (2020). Kültürel bellek mekânı ve milli kimlik yaratmada Pınarbaşı ağıtlarının işlevi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 1(47), 29-43. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.764046>
- Ersoy, R. (2009). *Sözlü tarih folklor ilişkisi Baraklar örneği*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Essen, E. (1964). Clemens Brentano. Lore Lay. Rupert Hirschenauer-Albrecht Weber (Ed.), *Wege zum gedicht* (s. 240-268) içinde. München und Zürich: Schnell & Steiner.
- Girard, R. (2013). *Romantik yalan ve romansal hakikat edebi yapıda ben ve öteki*, (çev: A. E. İldem), İstanbul: Metis Yayınları.
- Goos, G. (2023). *The Loreley*. Usingen, 18-31.
- İlhan, M.E. (2018). *Kültürel bellek - Sözlü kültürden yazılı kültüre hatırlama / Halkbilimsel bir yaklaşım denemesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998). Folklore's crisis. *The Journal of American Folklore*. Vol. 111, No. 441, Summer, 281-327.
- Lawrie, B.S. (2017). *Lorelei and the beautiful Lau: The portrayal of water nymphs in seminal works of 19th century German literature*. (Master tezi, Waikato Üniversitesi, Hamilton/Yeni Zelanda). Erişim adresi: <https://researchcommons.waikato.ac.nz/handle/10289/11081>
- Lentwojt, P. (1998). *Die Loreley in ihrer landschaft: Romantische dichtungsallegorie und klischee*. Frankfurt: Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften.
- Metin, A.K. (2014). *Mekan ve zaman odağında hafıza*, Ankara: Türk Dili Özel Sayısı Mekan-Hafıza-Edebiyat, S.47.
- Nora, P. (2006). *Hafıza mekânları*, (çev. M. E. Özcan), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Oğuzhan Börekçi, Ü. A. (2013). Kültürel bellek inşası bağlamında "Estergon Kalesi" romanına dair bir okuma. *Uluslararası Türkiye – Macaristan İlişkileri Sempozyumu ve Türk Sanatları Karma Sergisi* (s. 127-136) içinde, Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu: Macaristan.
- Oğuzhan Börekçi, Ü. A. (2020). Tarih bilinci ve kültürel bellek inşası bağlamında bir analiz: Fatih İstanbul kapılarında. İçinde geçmişten günümüze toplumsal hafıza: anlatı türleri ve ritüeller üzerinden analizler. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Opaçak, R. (2020). "Intertextualität als Erzählmittel in Süskinds Roman Das Parfum". J.-J.-Strossmayer-Universität in Osijek Fakultät für Geistes- und Sozialwissenschaften Osijek Vordiplomstudium der deutschen Sprache und Literatur. Osijek.
- Uğurlu, E. K. (2014). Kültürel bellek aktarıcısı olarak ninni, *Millî Folklor*, S.102, 43-52. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egemiadergisi/issue/36758/398437>
- Sarlo, B. (2012). *Geçmiş zaman bellek kültürü ve özneye dönüş üzerine bir tartışma*, (çev. P. Bayaz Charum -D. Ekinci) İstanbul: Metis Yayınları.

Strauss, L.C. (1994). *İrk tarih kültür*, (çev. H. Bayrı), İstanbul: Metis Yayınları.

Şahin, V. (2013). *Kültürümüzde türkü sempozyumu bildirileri (22-25 Ekim 2011)*. Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Temur, N. (2017). Bir kültürel bellek mekânı olarak Mahtumkulu Divanı. *Türkbilig*, S. 34, 173-178.

Tökel, D.A. (2012). Edebiyat mitolojinin mitoloji edebiyatın neresinde?, *Bizim Külliye*, S. 51, Elazığ, 23 -29.

Tümmers, H. J. (1994). *Der Rhein Ein Europäischer Fluss und Seine Geschichte*. München.

Elektronik Kaynaklar

URL1:<https://www.romantischer-rhein.de/en/rhine-romanticism-and-the-region/majestic-unesco-world-heritage/unesco-world-heritage-site-upper-middle-rhine-valley> (E.T. 21.09.2023)

Extented abstract

İtroduction

Folk culture is composed of the amalgamation of a nation's language, traditional values, emotional richness, and its realm of thought. This heritage, collectively created by the community and undergoing various evolutions over time, forms cultural memory spaces that connect the society through history. These places, where collective memory is preserved and transmitted through symbols and rituals, are the sites where new members of the society take their first steps into the 'enchanted world' as they mature. These places are spaces of social memory, where the collective memory is preserved and transmitted through symbols and rituals. In his work "Les Lieux de mémoire" (2006), Pierre Nora views space as a cultural and historical record and as the "history of history". According to him, memory manifests itself in specific places, but these places are also obligated to carry the traces of individual will and the passage of time. These memory spaces contribute to the differentiation of societies from others and foster a sense of identity within a group. Memory has been one of the favored subjects of social science research in the 20th century, examined in various fields. These investigations have not been limited to human memory alone; they have also extended to encompass fields such as history, philosophy, sociology, psychology, and many other disciplines. Each discipline has approached memory differently, offering unique perspectives. Cultural memory, by bridging these disciplines, has complemented the aspects of memory that are often difficult to express or incomplete. Cultural memory spaces play a vital role in preserving the collective memory of a society and transmitting it to future generations, making them crucial points of encounter for the past and the present.

Methods

In this study, text analysis method has been employed. The word Lorelei, meaning 'Murmuring Rock,' takes its name from a steep, 132-meter-high rock located near Sankt Goarshausen in Germany. The valley was declared a UNESCO World Heritage Site in 2002. This rock plays a significant role in German politics, history, folklore, tourism, and economy, and has been depicted by writers and composers as the habitat of a beautiful yet dangerous woman.

Title

Clemens Brentano's work, "Zu Bacharach am Rhein", is considered an example of German Romanticism and is a poem that focuses on the town of Bacharach by the Rhine River. This poem is a romantic narrative that encompasses themes of nature and love. In "Zu Bacharach am Rhein" the poet expresses his admiration for beautiful landscapes and the wonders of nature. The beauty of the Rhine River, the old structure of Bacharach town, and its natural surroundings take center stage in the work. While emphasizing the power and beauty of nature, this work also carries a tone that reflects the emotional depth and quest for freedom of the Romantic era. "Zu Bacharach am Rhein" is one of Brentano's ballads that exemplifies the fundamental characteristics of Romanticism and emphasizes the connection between nature and human emotions. It is considered an example of Brentano's emotional and naturalistic approach and is regarded as one of the significant works of Romantic literature. This ballad, which features the character of Lore Lay, was written in the early 19th century and emerged as a part of Brentano's novel "Godwi" Although there are local legends about creatures/spirits believed to echo in the Lorelei rocks, Brentano was the first to apply the name of the rocks to a person and personalized them by giving the rocks names (Gajek, 2002: 54). The title of the ballad makes a reference to Bacharach town by the Rhine River. The Rhine River has become an important symbol for the German Romantic movement and has played a central role in numerous literary works. Lore Lay is a woman known for her beauty and enchantment. Her story revolves around themes of love, betrayal, and tragedy. The narrative tells of Lore Lay's pain resulting from unrequited love, which leads to destruction and loss in her surroundings. This ballad incorporates emotional and dramatic elements of the Romantic era, touching on themes such as the power of love, the complexity of human relationships, and the beauty of nature. "Zu Bacharach am Rhein" is a masterpiece that left its mark on the Romantic period in German literature. Clemens Brentano has portrayed the legendary figure in a romantic manner. This figure has enriched the content of the poem, added depth through symbols and metaphors, and offered readers different layers of thought.

Conclusion

One of the most crucial steps in understanding literary texts is knowing the sources that an artist employs in constructing the text (Tökel, 2012: 23). Among these sources, cultural memory stands out as the most significant. Cultural memory is the subconscious understanding that individuals have about a society's past, values, and traditions. This memory serves as a rich resource that encompasses a society's history, experiences, and heritage, and it can be expressed and explained in various ways. Cultural memory facilitates the transmission of knowledge and experiences from one generation to the next, aiding

communities in continually reproducing themselves. Lorelei, named after a steep, 132-meter-high rock near Sankt Goarshausen in Germany, was declared a UNESCO World Heritage Site in 2002. This location plays a vital role in German politics, history, folklore, tourism, and economy. Additionally, it has been depicted as the living space of a beautiful yet dangerous woman in the works of writers and composers. Clemens Brentano's ballad "Zu Bacharach am Rhein" is an example of German Romanticism, focusing on the town of Bacharach right by the Rhine River. The poet's use of a memory space as an image, one of the pillars of cultural memory, has been one of the most effective ways to captivate the reader. By employing memory spaces, the poet had creative freedom, transcending the boundaries of the real world and reconstructing the space in their own language. Thus, the poem became more striking and unique.

EKLER

Ek-1: Almanya'da Sankt Goarshausen yakınlarında bulunan 132 metre yükseklikteki Lorelei kayası

Ek-2: Baladın orijinali ve Türkçe tercümesi

<p>Zu Bacharach am Rheine wohnt' eine Zauberin, die war so schön und feine und riß viel Herzen hin.</p> <p>Und machte viel zuschanden der Männer rings umher, aus ihren Liebesbanden war keine Rettung mehr!</p> <p>Der Bischof ließ sie laden vor geistliche Gewalt und mußte sie begnaden, so schön war ihr' Gestalt. Er sprach zu ihr gerühret: "Du arme Lore Lay! Wer hat dich denn verführet zu böser Zauberei?"</p> <p>"Herr Bischof, laßt mich sterben, ich bin des Lebens müd, weil jeder muß verderben, der meine Augen sieht.</p>	<p>Rhein Nehri'nin kıyısındaki Bacharach'ta Bir büyücü yaşardı, O kadar güzel ve zarifti ki Ve birçok kalbi ele geçirdi.</p> <p>Ve birçok erkeği mahvetmeye yol açtı Etrafındaki erkeklerin, Aşk bağlarından kurtuluş yoktu, Onlar için hiçbir umut kalmamıştı!</p> <p>Piskopos onu çağırdı Ruhsal otoritenin önüne, Ve ona merhamet etmek zorunda kaldı, O kadar güzeldi ki. Duygulanmış bir şekilde ona şöyle dedi: "Sen yoksul Lore Lay! Kim seni kötü büyüye yönlendirdi?"</p> <p>"Herr Piskopos, kendimi öldürmeme izin verin, hayattan bıktım, çünkü mahvolmak zorundadır, Benim gözlerimi gören herkes."</p>
---	---

<p>Die Augen sind zwei Flammen, mein Arm ein Zauberstab – schickt mich in die Flammen, o brechet mir den Stab!”</p> <p>Ich kann dich nicht verdammen, bis du mir erst bekennt, warum in deinen Flammen mein eignes Herz schon brennt!</p> <p>Den Stab kann ich nicht brechen, du schöne Lore Lay! Ich müßte denn zerbrechen mein eigen Herz entzwei!</p> <p>“Herr Bischof, mit mir Armen treibt nicht so bösen Spott und bittet um Erbarmen für mich den lieben Gott?”</p> <p>Ich darf nicht länger leben, ich liebe keinen mehr, – den Tod sollt Ihr mir geben, drum kam ich zu Euch her!</p> <p>Mein Schatz hat mich betrogen, Hat sich von mir gewandt, Ist fort von hier gezogen, Fort in ein fremdes Land.</p> <p>Die Augen sanft und wilde, Die Wangen rot und weiß, Die Worte still und milde Das ist mein Zauberkreis.</p> <p>Ich selbst muß drin verderben, Das Herz tut mir so weh, Vor Schmerzen möcht' ich sterben, Wenn ich mein Bildnis seh'.</p> <p>Drum laßt mein Recht mich finden, Mich sterben, wie ein Christ, Denn alles muß verschwinden, Weil er nicht bei mir ist.“</p> <p>Drei Ritter läßt er holen: „Bringt sie ins Kloster hin, Geh Lore! - Gott befohlen Sei dein berückter Sinn.</p> <p>Du sollst ein Nönnchen werden, Ein Nönnchen schwarz und weiß, Bereite dich auf Erden Zu deines Todes Reis.“</p>	<p>Gözler iki alev gibiydi, Kolum bir sihirli değnek gibiydi – Beni alevlere gönderin, ya da değneğimi kırın!”</p> <p>Seni kınamam mümkün değil, Ta ki bana neden kendi alevlerinde Kendi kalbim yanıyor İtirafını yapana kadar,</p> <p>Değneği kıramam, Güzel Lore Lay! Eğer kırarsam Kendi kalbimi ikiye bölerim!”</p> <p>“Herr Piskopos, beni zavallıyı Kötü bir şekilde eğlendirmeyin Ve Tanrı'dan merhamet dilemek için Lütfen, sevgili Tanrımız için dua edin!</p> <p>Daha fazla yaşamama izin verilmiyor, Artık kimseyi sevmiyorum, - Ölümü bana vermelisiniz, Bu yüzden size geldim!</p> <p>Sevgilim beni aldattı, Benden uzaklaştı, Başka bir yere gitti, Bir yabancı ülkeye.</p> <p>Gözler nazik ve vahşiydi, Yanaklar kırmızı ve beyazdı, Sözler sessiz ve nazikti, İşte benim sihirli çemberim.</p> <p>Kendi içimde mahvolmalıyım, Kalbim çok acıyor, Acıdan ölmek isterim, Kendi görüntümü gördüğümde.”</p> <p>Öyleyse hakkımı bulmama izin verin, Bir Hristiyan gibi ölmemi sağlayın, Çünkü her şey kaybolmalı, O benim yanımda değilken.”</p> <p>Üç şövalyeyi çağırdı: “Onu manastıra götürün, Git Lore! - Tanrı seni korusun Çılgın düşüncen olsun.</p> <p>Bir rahibe olmalısın, Siyah ve beyaz bir rahibe, Dünya için kendini hazırla, Ölüm yolculuğuna.”</p>
--	--

<p>Zum Kloster sie nun ritten, Die Ritter alle drei, Und traurig in der Mitten Die schöne Lore Lay.</p> <p>„O Ritter laßt mich gehen, Auf diesen Felsen groß, Ich will noch einmal sehen Nach meines Liebsten Schloß.</p> <p>Ich will noch einmal sehen Wohl in den tiefen Rhein, Und dann ins Kloster gehen Und Gottes Jungfrau sein.“</p> <p>Der Felsen ist so jähe, So steil ist seine Wand, Doch klimmt sie in die Höhe, Bis daß sie oben stand.</p> <p>Es binden die drei Ritter, Die Rosse unten an, Und klettern immer weiter, Zum Felsen auch hinan.</p> <p>Die Jungfrau sprach: “Da gehet Ein Schifflin auf dem Rhein, Der in dem Schifflin stehet, Der soll mein Liebster sein.</p> <p>Mein Herz wird mir so munter, Er muß mein Liebster sein! -“ Da lehnt sie sich hinunter Und stürzet in den Rhein.</p> <p>Die Ritter mußten sterben, Sie konnten nicht hinab, Sie mußten all verderben, Ohn' Priester und ohn' Grab.</p> <p>Wer hat dies Lied gesungen? Ein Schiffer auf dem Rhein, Und immer hat's geklungen Von dem drei Ritterstein:</p> <p>Lore Lay Lore Lay Lore Lay</p> <p>Als wären es meiner drei.</p>	<p>Şimdi manastıra doğru sürdüler, Üç şövalye de, Ve ortada üzgün bir şekilde Güzel Lore Lay.</p> <p>“Ah şövalyeler, gitmeme izin verin, Bu büyük kayaya çıkayım, Sevgilimin şatosuna bir kez daha bakayım.</p> <p>Derin Rhein'e bir kez daha bakayım, Ve sonra manastıra gideceğim Ve Tanrı'nın bakiresi olacağım.”</p> <p>Kaya çok dikti, Duvarı çok dikti. Ama o tırmandı yukarı, Ta ki zirveye ulaştı.</p> <p>Üç şövalye atlarına bağladı, Aşağıda. Ve kaya duvarına doğru daha fazla tırmandılar, Yukarı doğru.</p> <p>Genç kız dedi: “Orada Rhein üzerinde küçük bir gemi var, Küçük gemide duran kişi, O benim sevgilim olmalı.</p> <p>Kalbim o kadar coşkulu ki, O benim sevgilim olmalı!” Sonra aşağıya eğildi Ve Rhein'e atladı. Şövalyeler ölmek zorundaydı, Aşağı inemediler; Hepsi mahvolmak zorundaydı, Papaz ve mezar olmadan!</p> <p>Kim bu şarkıyı söyledi? Rhein Nehrinde bir gemici, Ve her zaman şöyle yankılandı Üç şövalye taşından:</p> <p>Lore Lay Lore Lay Lore Lay</p> <p>Sanki uçümün adımıymış gibi!</p>
---	--